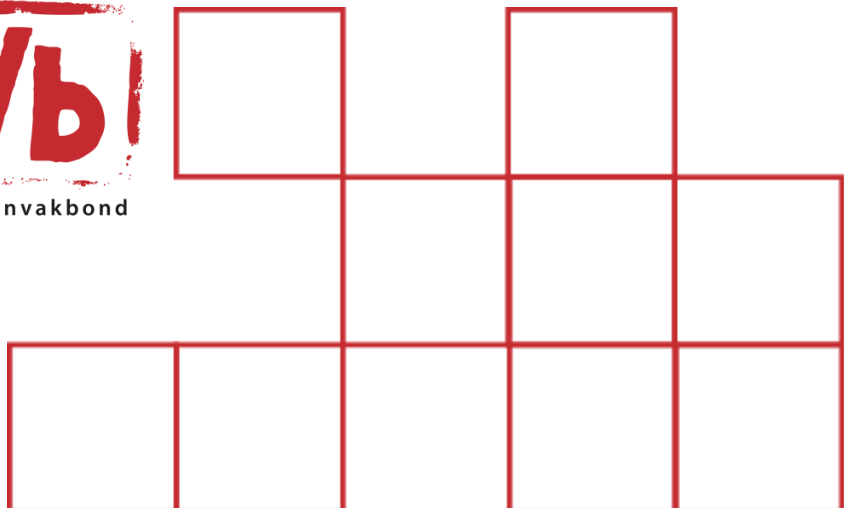

Stemparticipatie van studenten tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen

Een onderzoek naar de belangrijkste beweegredenen van studenten op hogescholen en universiteiten om al dan niet te stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen.

landelijke studentenvakbond

Dit is een uitgave van de Landelijke Studentenvakbond (LSVb). Voor vragen of extra informatie kan gemaild worden naar: lsvb@lsvb.nl

Auteur: Floortje de Koning, medewerker onderzoeksbureau

Landelijke Studentenvakbond
Postbus 1335
3500 BH Utrecht
Tel. 030-2316464

April 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Aanleiding.....	5
Methoden	7
Resultaten en discussie.....	8
Demografische gegevens	8
Gewenste aandachtspunten en (on)tevredenheid	10
Onderwerpen voor vertegenwoordiging.....	10
(On)tevredenheid op de onderwijsinstelling	10
Waargenomen relatie met medezeggenschapsraad en scepticisme	12
Bekendheid met- en op de hoogte zijn van het functioneren van de medezeggenschapsraad	12
Daadwerkelijk contact medezeggenschapsraad.....	14
Actief studentschap	14
Houding m.b.t. stemmen en bevorderen van participatie	17
Expliciete beweegredenen om niet te stemmen	17
Verwacht stemgedrag van studiegenoten	18
Middelen om stemparticipatie te verhogen	18
Conclusies en limitaties.....	20
Relevantie	20
Waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad	20
Expliciete beweegredenen m.b.t. stemmen en bevorderen van participatie.....	21
Limitaties	22
Bijlagen	23
Literatuur	23

Samenvatting

In dit onderzoek is onderzocht wat de belangrijkste beweegredenen zijn van studenten op hogescholen en universiteiten om al dan niet te stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen en hoe een stijging in stemparticipatie eventueel gerealiseerd zou kunnen worden. Momenteel brengt namelijk nog geen derde van de Nederlandse studenten zijn of haar stem uit tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen op universiteiten. Op het hbo ligt de opkomst vaak rond de 3%. De resultaten zijn gebaseerd op 102 door studenten ingevulde enquêtes.

De belangrijkste resultaten:

Studenten vinden het met name belangrijk dat hun rechten vertegenwoordigd worden, bijvoorbeeld met betrekking tot herkansingen en de mogelijkheid tot extra studie ondersteuning. Verder bleek dat studenten ook graag gesteund willen worden om buiten de lijntjes van hun reguliere studieprogramma te kleuren om zodoende zelfontwikkeling beter te realiseren.

Twee derde van de respondenten is ontevreden over zaken met betrekking tot de onderwijsinstelling, bijvoorbeeld gebrek aan diepgang van het onderwijs, slecht gebruik van Engels door docenten, gebrek aan oefenmateriaal, capaciteitsproblemen en een slechte voorbereiding op het werkveld.

Minder dan de helft (slechts 48%) van de respondenten ervaart een relatie met de medezeggenschapsraad en 53% van de studenten is van plan te stemmen tijdens de volgende verkiezingen. Er bleek een significante positieve correlatie te zijn tussen de ervaren relatie en stemparticipatie.

Wellicht wordt de algehele waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad en daarmee stemparticipatie vergroot als (potentiële) medezeggenschapsraadleden zichzelf en hun functioneren breder presenteren aan studenten en zich actiever inzetten om (persoonlijk) contact te leggen met studenten, ook buiten verkiezingstijd. Dit zou ook het aanwezige scepticisme van studenten kunnen verminderen.

Gebrek aan communicatie, onwetendheid en te weinig kennis over het bestaan en functioneren van de medezeggenschapsraad een van de belangrijkste redenen voor studenten om niet te gaan stemmen. Bovendien werd er ook door 40% van de respondenten aangegeven dat het verschil tussen partijen en/of kandidaten te onduidelijk is om een weloverwogen stem uit te brengen. Meer contactmomenten, bijvoorbeeld via collegepraatjes en bezoeken tijdens SLB-uren, wordt geadviseerd.

De verwachting van het stemgedrag van medestudenten lijkt invloed te hebben op de overweging om al dan niet te stemmen. Het is dus belangrijk dat 'wel stemmen' de nieuwe gevestigde norm wordt onder studenten.

Aanleiding

De aanwezigheid van de medezeggenschapsraad op hogescholen en universiteiten, waarin studentvertegenwoordigers de belangen van hun medestudenten kunnen vertegenwoordigen, is een bij wet vastgelegd recht. Jaarlijks krijgen studenten de mogelijkheid om te kiezen door wie zij zich willen laten vertegenwoordigen, met als uitgangspunt rechtvaardige en gunstige(re) onderwijsomstandigheden. Echter, er blijkt maar een gering aantal studenten gebruik te maken van dit democratische recht en soms zijn er niet eens verkiesbare kandidaten. Uit een onderzoek van de Volkskrant in juni 2016 naar de universiteitsverkiezingen bleek bijvoorbeeld dat in het desbetreffende collegejaar 'nog geen derde van de Nederlandse studenten zijn of haar stem uit heeft gebracht'¹. Ook op het hbo blijft de opkomst structureel laag en zijn opkomsten rond de 3%² eerder regel dan uitzondering.

Gezien deze bevindingen is het dus interessant om stemparticipatie nader te onderzoeken. Dit onderzoek heeft als doel het opsporen van factoren die een rol spelen bij studenten op hogescholen en universiteiten om al dan niet te stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen. Hierdoor kunnen er eventueel handvatten geboden worden om de teleurstellende opkomsten tijdens verkiezingen tegen te gaan en daarmee de participatie te laten stijgen.

De beweegredenen van studenten om al dan niet te stemmen representeren de waargenomen relatie met (leden van) de medezeggenschapsraad. Deze perceptie zegt iets over hun mening en verwachtingen van een medezeggenschapsraad en de mate van invloed die ze op de medezeggenschapsraad kunnen uitoefenen. Indien er discrepantie is tussen de perceptie die een medezeggenschapsraad beoogt te bewerkstelligen en de daadwerkelijke perceptie van studenten, zullen studenten zich niet verbonden voelen en hoogstwaarschijnlijk ook niet stemmen. Het is dus interessant om in dit onderzoek te kijken in hoeverre de waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad invloed uitoefent op de mate waarin een student het gevoel heeft invloed uit te oefenen via een medezeggenschapsraad. Hierbij wordt er aangenomen dat het gevoel invloed uit te kunnen oefenen ook betekent dat er een sterke behoefte is om te stemmen.

Deze informatie kwam naar voren uit literatuuronderzoek en een afstudeeronderzoek naar stemgedrag op Tilburg University. Een aanbeveling n.a.v. het onderzoek was om het onderzoek te dupliceren op landelijk niveau. Middels dit onderzoek kan een duplicatie in zekere mate gerealiseerd worden, waarbij hogescholen en universiteiten in heel Nederland meegenomen kunnen worden. Echter, in het huidige onderzoek staat met name het al dan niet stemmen centraal, en in mindere mate de specifieke persoon of partij waarop gestemd kan worden. Desalniettemin kunnen een aantal bevindingen gebruikt worden ter inspiratie, evenals enkele onderdelen van de gebruikte enquête om duplicatie mogelijk te maken.

¹ <http://www.volkskrant.nl/binnenland/de-academische-lente-is-alweer-voorbij~a4312621/>

² http://www.trajectum.hu.nl/medezeggenschap_lage_opkomst_bij_alle_hogescholen/

De behoefte om invloed uit te oefenen en daarmee dus het belang van perceptie vormt een aparte sectie in dit onderzoek. Er zijn namelijk ook andere redenen om wel of niet te stemmen die los staan van een wens om invloed uit te oefenen, bijvoorbeeld stemmen omdat je de persoon kent die zich verkiesbaar stelt of omdat je een gadget hebt gehad en hierdoor gedwongen voelt iets terug te doen. Deze redenen zijn uitgebreid onderzocht in het huidige onderzoek en tot slot is er ondervraagd op wat voor manier(en) studenten denken dat de stemparticipatie kan worden verhoogd.

Methoden

Om de houding en motieven van studenten met betrekking tot stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen te onderzoeken, is een online-enquête opgesteld. Deze enquête, bestaande uit 33 open- en gesloten vragen/stellingen, is zoals reeds vermeld voor een deel geïnspireerd door een gelijkwaardig onderzoek van van Tilburg (2012). In dit onderzoek is de gepercipieerde relatie van studenten met studentenfracties in de universiteitsraad van Tilburg University onderzocht. In het huidige onderzoek is de theorie met betrekking tot deze gepercipieerde relatie meegenomen en tezamen met de resultaten verwerkt in een aparte sectie. Tevens is er gebruik gemaakt van relevante literatuur.

Het onderzoeksbureau heeft de enquête verstuurd naar ruim 1000 studenten van haar eigen studentenpanel. Uiteindelijk hebben N=102 panelleden (n=67 vrouwelijke studenten en n=35 mannelijke studenten) de enquête ingevuld en zijn kwantitatieve responsen geanalyseerd met IBM SPSS Statistics 22.

Resultaten en discussie

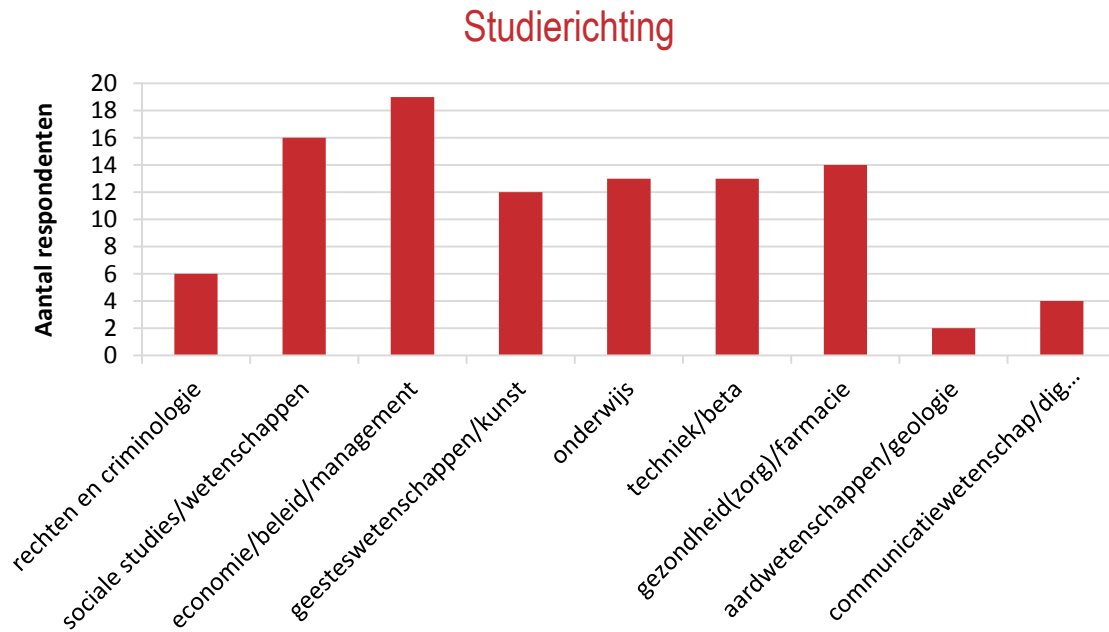
In deze sectie worden de resultaten van de enquête uiteengezet en tevens bediscussieerd. Allereerst worden enkele demografische resultaten besproken. Ten tweede werd er aan de respondenten gevraagd voor welke onderwerpen zij het belangrijk vinden dat hun mening wordt vertegenwoordigd door de medezeggenschapsraad en punten waarover ze ontevreden zijn. Vervolgens wordt de (waargenomen) relatie met de medezeggenschapsraad en eventueel scepticisme onder de loep genomen, met als uitgangspunt het onderzoek op Tilburg University door van Tilburg (2012). Tot slot worden de concrete beweegredenen van studenten om al dan niet te stemmen beschreven en mogelijke middelen genoemd om de stemparticipatie te verhogen.

Demografische gegevens

De gemiddelde leeftijd van de respondenten in dit onderzoek was 21.5 jaar oud. Qua opleidingsniveau zijn zowel hbo-, universitaire bachelor- en masterstudenten min of meer gelijkwaardig gerepresenteerd in het onderzoek. Ook zijn verschillende onderwijsinstellingen in dit onderzoek vertegenwoordigd, wat de generaliseerbaarheid van de resultaten ten goede komt en tevens inspeelt op de limitatie van het onderzoek van van Tilburg (2012), die enkel over studenten van Tilburg University ging. Op de volgende pagina staat een overzicht van alle studierichtingen en onderwijsinstellingen vertegenwoordigd in dit onderzoek.

Verder volgden alle respondenten die een master doen dit aan dezelfde onderwijsinstelling als waar de bachelor is gevolgd. Dit was relevant om uit te vragen, omdat het aantal jaar op een onderwijsinstelling eventueel invloed uit zou kunnen oefenen op de mate waarin een student zich betrokken voelt met het reilen en zeilen van de instelling. Aangezien veel masterstudies slechts één jaar duren, zou het volgen van een master op een andere onderwijsinstelling dan waar de bachelor is gevolgd wellicht een (negatief) effect kunnen hebben op de mate van betrokkenheid en daarmee stemparticipatie. Echter, het onderzoeken van een dergelijk effect was niet mogelijk in dit onderzoek, omdat alle studenten voor meerdere jaren aan dezelfde onderwijsinstelling studeerden.

Tot slot is er aan de respondenten gevraagd of ze zelf in een medezeggenschapsraad zitten of verkiesbaar zijn, om te waarborgen dat uitkomsten zoveel mogelijk betrekking hebben op de doelgroep: de stemmende student. Immers is het aannemelijk dat een respondentengroep die louter bestaat uit medezeggenschappers en/of verkiesbare studenten, een vertekend beeld zou weergeven van de houding met betrekking tot stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen.

Lijst onderwijsinstellingen respondenten:

Avans Hogeschool 's-Hertogenbosch, Erasmus Universiteit Rotterdam, Haagse Hogeschool, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Hogeschool Utrecht, Radboud Universiteit, Rijksuniversiteit Groningen, Technische Universiteit Delft, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit Amsterdam.

Gewenste aandachtspunten en (on)tevredenheid

Onderwerpen voor vertegenwoordiging

Uit de resultaten kwam naar voren dat maar liefst 90% van de respondenten de rechten van studenten, bijvoorbeeld bij herkansingen en extra studie ondersteuning, het belangrijkste onderwerp vinden om in vertegenwoordigd te worden. Andere belangrijke onderwerpen bleken faciliteiten, inhoud van de opleiding qua vakken, ICT/online voorzieningen, internationale programma's en het functioneren van docenten. Deze onderwerpen werd door meer dan 70% van de respondenten als belangrijk beschouwd. Wat betreft internationale programma's werd ook de ontwikkeling van Engelse vakken in Nederlandse bachelors benadrukt als een belangrijk punt waarin studenten door medezeggenschap vertegenwoordigd willen worden. Verder bleek dat onderwerpen zoals de thema's waarnaar de instelling onderzoek doet, gebouwen van de instelling en sportfaciliteiten voor studenten minder tot vrijwel niet belangrijk zijn om in vertegenwoordigd te worden. Vermoedelijk staan deze thema's te ver van studenten af om als dusdanig relevant te worden beschouwd en/of stellen ze meer prioriteit aan andere thema's.

Er werd ook gevraagd of er verder nog onderwerpen zijn waarin studenten graag vertegenwoordigd worden, maar ontbraken op de lijst met mogelijke onderwerpen of nog verder gespecificeerd konden worden. De volgende punten werden genoemd:

- De toekomstbestendigheid van studies waarborgen en hier samen met studenten meer vorm aan geven.
- Met betrekking tot de opbouw/inhoud van de opleiding: studies zó vormgeven dat er ruimte is voor studenten om buiten de lijntjes te kunnen kleuren. Hierdoor kunnen capaciteiten en kwaliteiten in beeld komen waar nu doorgaans niet op getoetst wordt.
- Het al dan niet investeren in diversiteit werd expliciet genoemd, in verband met de maatschappelijke relevantie hiervan.
- Samenwerking met andere instelling, bijvoorbeeld met betrekking tot het volgen van keuzevakken op bijvoorbeeld een andere universiteit.
- Met betrekking tot faciliteiten en ICT/online voorzieningen: het breed invoeren van weblectures. Nu laten docenten dit vaak niet toe, terwijl de faciliteiten er doorgaans wel zijn.

(On)tevredenheid op de onderwijsinstelling

Om als medezeggenschapsraad effectief in te spelen op de belangen van de achterban, is het belangrijk te achterhalen over welke zaken op de onderwijsinstelling er onder studenten ontevredenheid heerst. Uit de enquête kwam naar voren dat een derde van de respondenten geen zaken wist te benoemen waarover ontevredenheid heerst. Daarentegen werd er door de overige twee derde van de respondenten een groot aantal punten van ontevredenheid genoemd die in een aantal hoofdcategorieën zijn onder te verdelen:

- Kwaliteit: onderwijs is vaak rommelig, onduidelijk en bevat weinig diepgang. Wat betreft de kwaliteit van de docenten heerst er ontevredenheid over het niveau van Engels en hun inachtneming van de rechten van studenten(bijvoorbeeld niet houden aan deadlines wat betreft tentamens nakijken of e-mails beantwoorden). Overigens werd benadrukt dat docenten er vaak ook niet achterstaan om Engels te moeten praten en van mening zijn dat dit de algehele kwaliteit van hun lessen ondermijnd.
- Rechten van studenten: er werd gesproken van een tekort aan oefenmateriaal aangeboden door de instelling, bijvoorbeeld oude tentamens. Oftewel, vertegenwoordiging is gewenst in het beschikbaar stellen van oefenmateriaal. Verder is er ontevredenheid over het feit dat bij sommige instellingen, het per opleiding kan verschillen of onvoldoendes (<5.5) gecompenseerd mogen worden.
- Faciliteiten: weblectures die ondanks de aanwezige faciliteiten niet beschikbaar worden gesteld.
- Toetsingsmethode: teveel focus op cijfers en tentamens, te weinig op kwaliteiten en daarmee diversiteit.
- Organisatie en capaciteitsprobleem: roosters, inschrijven voor vakken en toets afname is vaak organisatorisch erg rommelig. Soms zijn er te weinig tentamenboekjes of zitten inschrijvingen voor een verplicht vak vol binnen enkele minuten. Verder is er vaak te weinig zitruimte met colleges.
- Capaciteitsprobleem: te weinig zitruimte tijdens colleges en vakken die vol zitten.
- Brug naar het werkveld: er wordt te vaak een onrealistisch toekomstperspectief geschetst door de instelling, met name op open dagen. Verder wordt het feit dat er bij veel universitaire studies pas tijdens de master stage wordt gelopen gezien als een slechte voorbereiding op het toekomstig werkveld. Bovendien gaat hierdoor een hoop van de opgedane kennis verloren, omdat de stof weinig of niet praktisch wordt gemaakt. Studenten zijn van mening dat er getracht moet worden om hoger onderwijsinstellingen, met name universiteiten, uit de 'theoretische bubbel' te halen en dichterbij de maatschappij te brengen.

Al met al toont het resultaat dat twee derde van de respondenten ontevreden is over bepaalde zaken op de onderwijsinstelling aan, dat de aanwezigheid van een vertegenwoordigend orgaan met inspraak op de onderwijsinstelling relevant is en van belangrijke waarde kan zijn.

Waargenomen relatie met medezeggenschapsraad en scepticisme

Studenten verschillen in de perceptie die ze hebben van de invloed van de medezeggenschapsraad op het beleid van de onderwijsinstelling. Sommige studenten zijn wellicht niet eens op de hoogte van het bestaan van een vertegenwoordigend orgaan op de onderwijsinstelling. Het ervaren van een (positieve) relatie met de medezeggenschapsraad cruciaal om efficiënte belangenbehartiging te realiseren. Formeel gezien is deze relatie het uitgangspunt van een medezeggenschapsraad als vertegenwoordiging voor studenten. Bij gebrek aan een waargenomen relatie en/of scepticisme ten opzichte van de invloed van de medezeggenschapsraad, zullen studenten wellicht minder gemotiveerd zijn om te stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen. Tijdens dit onderzoek is er vanuit dit theoretisch kader gekeken of er inderdaad een verband is tussen de waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad, de mate van scepticisme en het stemgedrag tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen.

Op basis van het onderzoek van van Tilburg, die in 2012 onderzoek deed naar de waargenomen relatie met studentenfracties in de universiteitsraad van Tilburg University, zijn er drie voorwaarden van belang om vast te stellen of studenten een relatie ervaren met de medezeggenschapsraad:

1. Bekendheid met de medezeggenschapsraad
2. Op de hoogte van het functioneren van de medezeggenschapsraad
3. Daadwerkelijk contact tussen studenten en medezeggenschapsraad

Bekendheid met- en op de hoogte zijn van het functioneren van de medezeggenschapsraad

Om het stemgedrag van studenten tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen te onderzoeken, was het allereerst van belang om erachter te komen in hoeverre studenten überhaupt weleens gehoord hebben van mogelijke termen die gebruikt worden voor de medezeggenschapsraad(en) op hun instelling. Uit de resultaten van de enquête is gebleken dat 74% bekend is met een of meer medezeggenschapsraden in zijn of haar instelling. De bekendste bleek de opleidingscommissie te zijn: 53% van de respondenten gaf aan hier weleens van gehoord te hebben. Echter, dit zegt nog niet in hoeverre de student bekend is met wat de medezeggenschapsraad voor hem of haar kan betekenen. Daarom werd hier expliciet naar gevraagd en er kwam naar voren dat 40% van de studenten die bekend is met de medezeggenschapsraad eigenlijk niet weet wat een medezeggenschapsraad voor hun kan betekenen. Oftewel, onder studenten is er een aanzienlijke discrepantie tussen een medezeggenschapsraad 'kennen' en daadwerkelijk weten wat ze 'kunnen'.

De studenten die daarentegen wél een idee hebben van wat de medezeggenschapsraad voor hun kan betekenen, beschreven de medezeggenschap voornamelijk als een vertegenwoordigend orgaan die zich mengt in het beleid van de onderwijsinstelling. Door middel van inspraak en invloed uitoefenen

op het bestuur van de instelling, wordt er geprobeerd om de belangen van studenten zo goed mogelijk te behartigen. Hierdoor kun je de medezeggenschapsraad dus zien als een centraal platform, waar zowel positieve- als kritiekpunten uit alle hoeken van de studentgeleding samengebundeld worden en richting het bestuur gaan.

Daarentegen hadden sommige studenten een ietwat sceptisch beeld van wat een medezeggenschapsraad kan betekenen voor studenten. Zo was één van de studenten van mening dat het beleid van een instelling voornamelijk wordt bepaald door het financiële plaatje en studenten hier maar minimaal invloed op uit kunnen oefenen. Bovendien zou de focus vooral op secundaire zaken zoals faciliteiten liggen in plaats van onderwijs en kwaliteit. Een andere student schreef zelfs dat een medezeggenschapsraad niet veel kan betekenen voor studenten, omdat een instelling simpelweg niet naar ze luistert. 'Ze zijn slechts een symbool, een paradepaardje waarmee een instelling ontvankelijkheid en democratie probeert uit te stralen zonder dit daadwerkelijk te zijn'.

Verder werd er door een student geschreven: 'Ik weet dat ik erop kan stemmen en ik vind het belangrijk dat er een dergelijk orgaan is, maar ik hoor nooit iets terug over wat ze hebben gedaan dus betwijfel of ze invloed hebben'. Dit doet sterk vermoeden dat de sceptische houding van sommige studenten met betrekking tot de medezeggenschapsraad voor een groot deel te maken heeft met onwetendheid en daarmee een eventuele waargenomen relatie. En op zijn beurt kan dat wellicht een verklaring zijn voor de lage stemparticipatie tijdens medezeggenschapsverkiezingen: waarom zou je stemmen als het toch niets uit lijkt te maken?

Al met al kwamen er uit het onderzoek vier soorten studenten naar voren met betrekking tot de rol en invloed van de medezeggenschapsraad:

De onwetende student die niet weet wat een medezeggenschapsraad voor studenten kan betekenen en geen relatie waarneemt.

De overtuigde student die een medezeggenschapsraad ziet als een belangrijk middel tot inspraak en belangenbehartiging.

De sceptische student die verwacht dat een medezeggenschapsraad slechts minimale- tot geen invloed heeft.

De gematigde student die enerzijds de medezeggenschapsraad belangrijk vindt, maar anderzijds twijfelt aan de effectiviteit.

Ter verduidelijking werd de medezeggenschapsraad en haar rollen/doel in de enquête beschreven. Het bleek dat maar liefst 80% van de respondenten de aanwezigheid van een medezeggenschapsraad op zijn of haar instelling belangrijk vindt/lijkt. Echter, minder dan een derde van de respondenten heeft de vorige medezeggenschapsverkiezingen gestemd. Daarentegen zegt meer dan de helft van

plan te zijn de volgende medezeggenschapsverkiezingen te stemmen. Het is onduidelijk of deze verwachte toename in stemparticipatie ten opzichte van de vorige verkiezingen is ontstaan door testafname, namelijk bewustwording van de medezeggenschapsraad middels deze enquête, of dat andere factoren hiervoor verantwoordelijk zijn. Bovendien rest de vraag waarom 80% van de respondenten de aanwezigheid van een medezeggenschapsraad belangrijk vindt, maar slechts 50% daadwerkelijk van plan is te stemmen tijdens de volgende verkiezing. Deze discrepantie van 30% zal voor een deel proberen te worden verklaard door de volgende voorwaarde: contact tussen student en medezeggenschapsraad.

Daadwerkelijk contact medezeggenschapsraad

Studenten verschillen dus klaarblijkelijk in de perceptie die ze hebben van de invloed van de medezeggenschapsraad op het beleid van de onderwijsinstelling. Een derde onderdeel dat belangrijk is in het ervaren van een relatie, is het hebben van voldoende contact. Daarom werd er tijdens dit onderzoek aan de respondenten gevraagd of ze weleens contact hebben gehad met de medezeggenschapsraad van hun instelling. Hieruit bleek dat van de respondenten die weleens gehoord hebben van de medezeggenschapsraad, 38% van de respondenten nooit daadwerkelijk contact heeft gehad met de medezeggenschapsraad. Een aanzienlijk deel van dit percentage, bijna een derde, gaf ook aan niet te weten hoe ze te kunnen benaderen.

De meerderheid van de respondenten die weleens contact heeft gehad met leden van de medezeggenschapsraad, gaven aan een lid persoonlijk te kennen. Verder is het contact in de meeste gevallen gegaan via Facebook. In een kwart van de gevallen dat een student contact heeft gehad met de medezeggenschapsraad heeft een lid van de medezeggenschapsraad de student zelf benaderd.

Uiteindelijk werd er op basis van de bovenstaande criteria voor een waargenomen relatie gekeken in hoeverre een waargenomen relatie samenhangt met stemparticipatie tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen. Er kwam een punt-biseriële correlatie naar voren van $r_{pb} = 0.57$. Vervolgens is er een t-toets uitgevoerd om de significantie van deze correlatie te onderzoeken. Met $t(42) = 4.44$ is dit een significant resultaat ($p < .001$). Oftewel, er is een positieve relatie tussen waargenomen relatie en stemparticipatie tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen. Studenten die een hogere waargenomen relatie ervaren, stemmen vaker tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen.

Actief studentschap

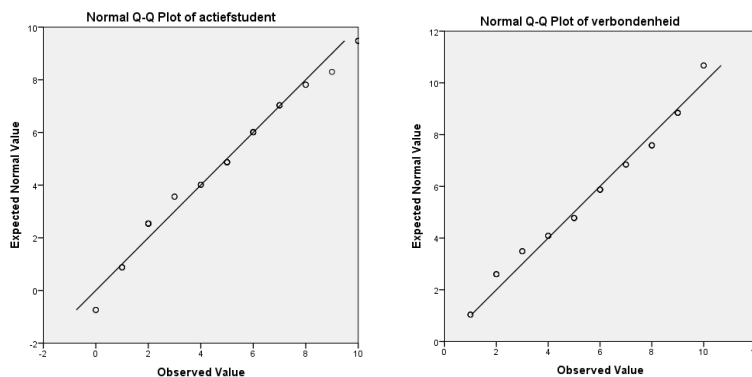
In het soortgelijke reeds genoemde onderzoek van van Tilburg (2012) naar de waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad op Tilburg University werd er tevens gekeken of actieve studenten een andere relatie ervaren met de medezeggenschapsraad dan niet-actieve studenten. Dit, omdat er uit het literatuuronderzoek naar voren kwam dat actief burgerschap ook samenhangt met een sterke waargenomen relatie met 'vertegenwoordigers binnen een democratische rechtsstaat'. Aangezien niet actieve studenten geen deel uit maken van de 'hogere onderwijs gemeenschap', is de kans om tegen

problemen aan te lopen kleiner. Bijvoorbeeld, als je zelden aanwezig bent op de faculteit, is de kans ook kleiner dat je ontevreden bent over bijvoorbeeld de kantine of de ICT voorzieningen. Logischerwijs zullen niet actieve studenten dan ook minder behoefte hebben aan informatie of contact met de medezeggenschapsraad, laat staan stemmen tijdens verkiezingen.

Het vaststellen of een student een actieve of niet actieve student gebeurde aan de hand van scores op de volgende punten:

Competenties	Kennis van zaken die spelen op de universiteit, mondig
Activiteiten	Mate waarin een student onderdeel is van de academische gemeenschap (bijvoorbeeld aantal contacturen, vereniging, studentenhuus, bijwonen van debat/symposium)
Werkwijzen	Publieke taken (bijvoorbeeld medezeggenschap, adviesorgaan, ALV, bestuur, commissies)
Oriëntatie	Het algemene studentenbelang gaat boven het eigen belang

Variabelen om actief studentschap uit te vragen waren onder andere: het op de hoogte zijn van zaken die spelen op iemands eigen onderwijsinstelling, lidmaatschap van een studievereniging en deelname aan activiteiten georganiseerd door de onderwijsinstelling. Voor het uitvoeren van een analyse is het belangrijk dat beide variabelen normaal verdeeld zijn, zodat er zekerheid is dat de respondentengroep bijvoorbeeld niet unaniem bestaat uit actieve studenten of uit studenten die allemaal geen relatie ervaren met de medezeggenschapsraad. Om te controleren op normaliteit zijn Q-Q Plots van beiden variabelen opgesteld, zie de figuren hieronder.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	4,146	,751		5,520	,000
	actiefstudent	,313	,135	,344	2,314	,026

a. Dependent Variable: verbondenheid

Deze Q-Q plots tonen aan dat er voor beide variabelen in zekere zin gesproken kan worden van normaliteit. Vervolgens werd er een regressie analyse uitgevoerd tussen de waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad en actief studentschap. Met een t-waarde van $t(42) = 2.314$ kwam een significant resultaat naar voren ($p = .026$), bij eenzijdige toetsing met een alpha van .05. Oftewel, actief studentschap lijkt een positieve invloed te hebben op de ervaren relatie met de medezeggenschapsraad. Hierdoor lijkt het dus aannemelijk dat actieve studenten eerder stemmen dan niet-actieve studenten.

Houding m.b.t. stemmen en bevorderen van participatie

Expliciete beweegredenen om niet te stemmen

Zojuist is op theoretische gronden het effect van een gepercipieerde relatie met de medezeggenschapsraad op stemparticipatie beschreven. Maar om de stemparticipatie van *niet-actieve* studenten daadwerkelijk te kunnen verhogen, is het natuurlijk ook van belang om erachter te komen wat hun expliciete beweegredenen zijn om niet te stemmen. Zodoende kan worden bekeken in hoeverre het gebrek aan een waargenomen relatie inderdaad kan worden beschouwd. De volgende beweegredenen werden genoemd:

1. Te weinig kennis over het bestaan en functioneren van de medezeggenschapsraad an sich. Dit kwam naar voren als de belangrijkste reden om niet te stemmen.
2. Gebrek aan overzicht voor welke standpunten personen/partijen voor staan. Zo gaf 40% van de respondenten aan dat het verschil tussen partijen en/of kandidaten onduidelijk is. 'Een stemwijzer zou fijn zijn'.
3. Niet weten wanneer/dat er verkiezingen zijn voor de medezeggenschapsraad
4. Tevredenheid met het huidige beleid
5. De opvatting dat er sprake zal zijn van vriendjespolitiek met verkiezingen: personen met het grootste sociale netwerk krijgt toch wel de positie, ongeacht standpunten en/of capaciteiten.
6. Desinteresse
7. Weinig aansprekende thema's

Om een volledig beeld te krijgen van de mogelijke beweegredenen van niet-actieve studenten m.b.t. stemparticipatie, zijn ook *actieve* studenten die niet stemmen ondervraagd. Aan deze studenten werd gevraagd wat zij denken dat de voornaamste reden is dat sommige studenten niet stemmen. De volgende beweegredenen werden aanvullend genoemd:

8. Te weinig terugkoppeling van 'succesverhalen' en hun verdiensten. Er is dus onduidelijkheid over de mogelijke impact van een medezeggenschapsraad, waardoor veel studenten het idee hebben dat een medezeggenschapsraad niet effectief is. Bovendien is er een te grote afstand tussen studenten en de medezeggenschapsraad. Zo schreef een student 'De raad is niet zichtbaar naar mijn idee, je hoort alleen iets van ze tijdens verkiezingstijd'. Een andere student schreef: 'Het plaatsvinden van medezeggenschapsraadverkiezingen is een typisch voorbeeld van een 'ver-van-mijn-bed-show'.
9. Onbekend zijn met de (capaciteiten/ kwaliteiten van) de studenten die zich verkiesbaar stellen

Concluderend kwamen onwetendheid en te weinig kennis over de medezeggenschapsraad naar voren als de belangrijkste reden om niet te stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen.

Verwacht stemgedrag van studiegenoten

De verwachting die een student heeft van het stemgedrag van studiegenoten speelt wellicht ook een rol in de overweging om al dan niet te stemmen. Wanneer een student verwacht dat studiegenoten gaan stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen, betekent het wellicht ook dat hij of zij verwacht dat studiegenoten medezeggenschapsraadverkiezingen belangrijk vinden. Dit leidt er toe dat stemmen een norm wordt welke bewust of onbewust, het stemgedrag van een student kan doen laten toenemen. Uit de resultaten van het onderzoek kwam naar voren dat ongeveer 20% van de respondenten verwacht dat medestudenten zullen gaan stemmen. Wellicht vormt deze gedachtegang die kan leiden tot conformisme, waarbij studenten zich aan willen passen aan het verwachte gedrag van medestudenten, één van de verklaringen voor de lage opkomst bij medezeggenschapsraadverkiezingen ondanks dat ze de medezeggenschapsraad wel belangrijk vinden.

Daarentegen verwacht maar liefst 86% dat medestudenten zullen gaan stemmen tijdens de Tweede Kamerverkiezingen en is 88% van plan om daadwerkelijk te stemmen. Ook hier zou je kunnen stellen dat er sprake is van conformisme waarbij de verwachting dat veel medestudenten gaan stemmen wellicht samenhangt met de motivatie om zelf te gaan stemmen. Bovendien laat deze participatie tijdens Tweede Kamerverkiezingen zien dat de lage opkomst bij medezeggenschapsraadverkiezingen niet te wijten valt aan een algehele passieve houding naar democratisch verworven stemrecht onder studenten. De meerderheid van het onderzoek gaf aan dat stemmen en democratische rechten belangrijk zijn en dat 'hun stem telt'.

Overigens kwam naar voren dat studenten *geen* sterkere neiging hebben om te stemmen wanneer een vriend of vriendin zich verkiesbaar stelt en/of bijvoorbeeld iemand van dezelfde vereniging. De daadwerkelijke capaciteiten en kwaliteiten van de verkiesbare kandidaten spelen dus een belangrijkere rol dan enkel een vriendschappelijke band.

Middelen om stemparticipatie te verhogen

Een belangrijk doel van dit onderzoek was om te achterhalen op welke manieren de stemparticipatie onder studenten verhoogd kan worden. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de middelen die genoemd werden door de studenten die deelnamen aan dit onderzoek.

Manieren om stemparticipatie te verhogen:

Manier	Concreet middel/advies	Percentage
Meer bekendheid van bestaan & functioneren MZR	Praatjes houden tijdens colleges Kennismaking via studieloopbaanbegeleiding (meestal een vak in het eerste jaar), bijv. aan het begin en een update in midden van het jaar.	94%

	Verrichte werkzaamheden meer/vaker kenbaar maken	
Meer campagnes en informatie over standpunten	Dus meer campagnes, niet alleen kort voor de verkiezingstijd. En ook betere promotie waarbij standpunten helderder en onderscheidbaar zijn.	88%
Contact met studenten	Nauwer en vaker <i>persoonlijk</i> contact met studenten. De MZR zou dus studenten (die doorgaans vrij passief zijn) actiever kunnen proberen te benaderen door bijvoorbeeld regelmatig willekeurige studenten aan te spreken. Aanwezigheid zijn tijdens bijvoorbeeld SLB-uurtjes, actiever gebruik van social media en (maandelijkse) inloopuren organiseren.	83%
Concretere plannen presenteren in plaats van algemene uitspraken	Dit heeft met name betrekking op de verkiezingstijd. Hierdoor weten studenten beter wat ze kunnen verwachten, in plaats van zogenaamde 'lekkermakertjes'.	80%
Stem momenten organiseren tijdens verplichte werkgroepen (of pauze daarvan) in hoeverre dit mogelijk is.	Hierdoor zal het makkelijker worden om studenten te attenderen op de verkiezingen, omdat er tijdens colleges doorgaans minder studenten aanwezig zijn. Bovendien voelen ze wellicht meer stemplicht omdat ze met groepen tegelijk gaan. Daarnaast scheelt het dat studenten het niet zien als verlies van vrije tijd.	75%

Een opvallende bevinding is dat 75% van de studenten van mening is dat het krijgen van goodies of verloten van prijzen *geen* invloed heeft op het al dan niet stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen. Aangezien dit bij veel onderwijsinstellingen juist erg vaak als middel wordt gebruikt, is het aan te raden om het gebruik hiervan nog eens goed te overwegen en wellicht te vervangen door een van de hier boven genoemde manieren om stemparticipatie te bevorderen.

Conclusies en limitaties

Relevantie

Al met al kunnen er uit dit onderzoek naar stemparticipatie tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen enkele conclusies worden getrokken. Studenten vinden het met name belangrijk dat hun rechten vertegenwoordigd worden, bijvoorbeeld met betrekking tot herkansingen en de mogelijkheid tot extra studieondersteuning. Verder bleek dat studenten ook graag gesteund willen worden om buiten de lijntjes van hun reguliere studieprogramma te kleuren om zodoende zelfontwikkeling beter te realiseren.

Verder gaf twee derde van de respondenten aan ontevreden te zijn over zaken met betrekking tot de onderwijsinstelling. Enkele genoemde punten waren: gebrek aan diepgang van het onderwijs, slecht gebruik van Engels door docenten, gebrek aan oefenmateriaal, capaciteitsproblemen en een slechte voorbereiding op het werkveld. Dit illustreert de relevantie van de aanwezigheid van een medezeggenschapsraad, die invloed uit kan oefenen op dergelijke zaken. Hierdoor rijst de vraag waarom slechts een gering percentage studenten stemt tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen.

Waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad

Allereerst is er vanuit een theoretisch kader gekeken naar de waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad. Criteria om te kunnen spreken van een waargenomen relatie waren: bekendheid met de medezeggenschapsraad, op de hoogte zijn van hun functioneren en daadwerkelijk contact. Al met al is naar voren gekomen dat van de respondenten in deze enquête, minder dan de helft (slechts 48%) voldoet aan deze drie voorwaarden en daarmee een relatie met de medezeggenschapsraad ervaren. Dit percentage ligt vrij dichtbij het reeds genoemde percentage studenten die van plan is te stemmen tijdens de volgende verkiezingen, namelijk 53%. Vandaar dat er een correlatie is berekend tussen waargenomen relatie en stemparticipatie en inderdaad bleek er een significant positief verband te zijn.

Wellicht wordt de algehele waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad door studenten vergroot als leden zichzelf en hun functioneren breder presenteren aan studenten en zich actiever inzetten om (persoonlijk) contact te leggen met studenten. Dit zou kunnen leiden tot een toename in de stemparticipatie tijdens medezeggenschapsverkiezingen, waarbij studenten die een medezeggenschapsraad belangrijk vinden ook daadwerkelijk een band voelen om te gaan stemmen. Echter, in het onderzoek van van Tilburg (2012) werd benadrukt dat 'het stemmen op zich geen bewijs hoeft te zijn van een als aanwezig gepercipieerde relatie, omdat het stemmen niet per definitie betekent dat studenten aan de voorwaarden van bekendheid en contact voldoen'. Het kan weliswaar duiden op een sterkere relatie, maar bij het interpreteren van dergelijke resultaten moet er dus rekening worden gehouden met deze limitatie.

Verder bleek er een significant effect te zijn van actief studentschap op de waargenomen relatie met de medezeggenschapsraad en daarmee stemparticipatie. Om de stemparticipatie te verhogen is het dus met name van belang om uit te vragen wat de expliciete beweegredenen zijn van *niet-actieve* studenten om al dan niet te stemmen.

Expliciete beweegredenen m.b.t. stemmen en bevorderen van participatie

Er kwam naar voren dat onwetendheid en te weinig kennis over het bestaan en functioneren van de medezeggenschapsraad een van de belangrijkste redenen is voor niet-actieve studenten om niet te gaan stemmen. Bovendien werd er ook door 40% van de respondenten aangegeven dat het verschil tussen partijen en/of kandidaten te onduidelijk is om een weloverwogen stem uit te brengen. Voor een volledig beeld is er ook onder actieve studenten onderzocht wat de belangrijkste reden is om niet te stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen. Hieruit kwam wederom een duidelijk communicatieprobleem naar voren, namelijk te weinig terugkoppeling van de medezeggenschapsraad van hun verdiensten naar studenten. Bovendien beschouwden veel studenten de medezeggenschapsraad als een 'ver-van-mijn-bed-show', vanwege het minimale contact. Al met al komen deze genoemde beweegredenen dus sterk overeen met het theoretisch gesuggereerde belang van een waargenomen relatie op de uiteindelijke stemparticipatie.

Verder was er een verband te zien tussen de verwachting van het stemgedrag van medestudenten en de overweging om al dan niet te stemmen. Zo verwachtte slechts 20% van de respondenten dat medestudenten zullen gaan stemmen tijdens medezeggenschapsraadverkiezingen en dit komt in zekere mate overeen met de daadwerkelijke opkomst. Anderzijds verwachtte 86% van de respondenten dat hun medestudenten zullen gaan stemmen tijdens de Tweede Kamer verkiezingen, wat wederom min of meer overeenkomt met de 88% die daadwerkelijk van plan is te gaan stemmen. Het zou interessant zijn in verder onderzoek om met behulp van succesvolle verkiezingsvoorbeelden te onderzoeken hoe de veelal gevestigde norm van niet-stemmen zijn ommekeer kan maken.

Deze bevindingen geven suggesties voor praktische handvatten om de participatie te bevorderen. Zoals reeds gezegd zal betere communicatie gedurende het gehele studiejaar en niet alleen tijdens verkiezingstijd de waargenomen relatie en daarmee stemparticipatie versterken. Een pro-actievare terugkoppeling vanuit de medezeggenschapsraad van hun verdiensten zal er toe leiden dat meer mensen kennis hebben van hun functioneren. Op zijn beurt zal dit wellicht de input vanuit de studenten vergroten, omdat ze meer zicht hebben op de bezigheden van de medezeggenschapsraad. Hierdoor kan ook de mate van scepticisme eventueel verkleind worden. Voorbeelden van manieren om de relatie met studenten te versterken zijn kennismakingsbezoekjes aan het begin van het studiejaar tijdens bijvoorbeeld een SLB-uur, regelmatigere praatjes en updates geven tijdens colleges en nauwer (persoonlijk) contact door middel van een actief social media beleid en/of regelmatige inloopuren. Verder blijkt het gebruik van goodies, in tegenstelling tot wat in de praktijk vaak wordt

gedacht, maar weinig invloed uit te oefenen op studenten bij hun overweging om al dan niet te gaan stemmen.

Limitaties

Er zijn enkele limitaties te benoemen met betrekking tot dit onderzoek. Allereerst bestond twee derde van de respondenten uit vrouwen, wat de generaliseerbaarheid van de resultaten beperkt. Immers zijn eventuele geslachtsverschillen met betrekking tot stemparticipatie en actief studentschap niet onderzocht. Bovendien is er bij het uitvoeren van de regressie analyse, waarbij gekeken werd naar de invloed van actief studentschap op de waargenomen relatie, geen rekening gehouden met de invloed van eventuele covariaten.

Verder was het interessant geweest om te kijken of het aantal jaren op een onderwijsinstelling invloed heeft op de stemparticipatie. Aangezien veel masterstudies slechts één jaar duren, zou het volgen van een master op een andere onderwijsinstelling dan waar de bachelor is gevolgd wellicht een (negatief) effect kunnen hebben op de mate van betrokkenheid met de onderwijsinstelling en daarmee stemparticipatie. Echter, het onderzoeken van een dergelijk effect was niet mogelijk in dit onderzoek, omdat alle studenten voor meerdere jaren aan dezelfde onderwijsinstelling studeerden.

Tot slot waren de respondenten lid van het studentenpanel van de LSVb. Dit beïnvloedt de generaliseerbaarheid van de resultaten, aangezien deze steekproef wellicht een eenzijdigere groep representeert. Immers is het vrij aannemelijk dat studenten die geen lid zijn van een dergelijk panel, wat ook een zekere vorm van actief studentschap aantoont, ook minder snel de behoefte hebben om te gaan stemmen. Het zou dus interessant zijn om in een eventueel vervolgonderzoek willekeurig studenten te benaderen, buiten het studentenpanel om.

Bijlagen

Literatuur

Janssen, M. (2015, 9 juni). Medezeggenschap: lage opkomst bij alle hogescholen. *Trajectum, Hogeschool Utrecht*. Website:

http://www.trajectum.hu.nl/medezeggenschap_lage_opkomst_bij_alle_hogescholen/

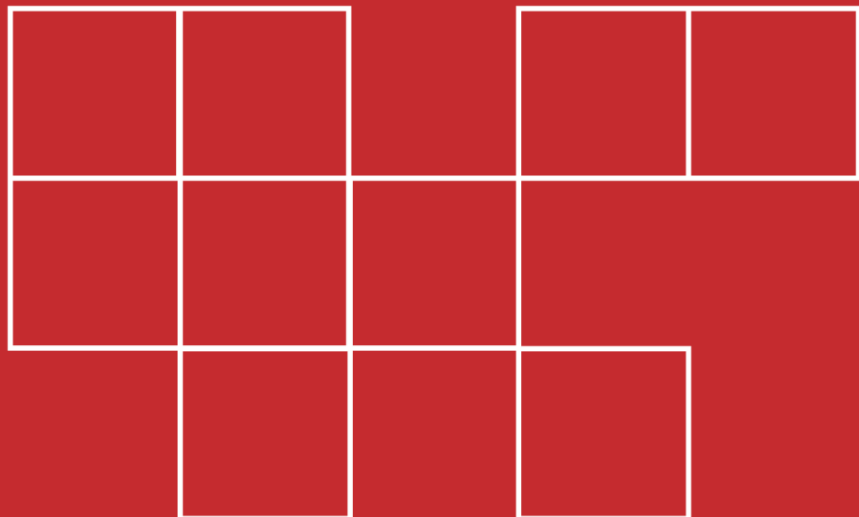
Tonkens, E.H. (z.j.) *Actief burgerschap, intro*. Verkregen op 15 februari 2017 via:

<http://actiefburgerschap.nl/index.php?hact=1&sact=1>

Van den Berg, J., Kuiper, R. (2016, 3 juni). De academische lente is alweer voorbij. de *Volkskrant*.

Website: <http://www.volkskrant.nl/binnenland/de-academische-lente-is-alweer-voorbij~a4312621/>

Van Tilburg, P. (2012). *De gepercipieerde relatie met studentenfracties*. Tilburg: Tilburg University.

Postadres:

Postbus 1335
3500 BH Utrecht

Bezoekadres:

Drieharingstraat 6
3511 BJ Utrecht

Contactgegevens:

030 231 6464
Lsvb@lsvb.nl